

Katedra Genderových studií

Obor: Psychologie

Kurz: Násilí na ženách

Charakteristika osob dopouštějících se domácího násilí a jejich motivy

Tomáš Slánský

78967

Imatrikulační ročník: 2002

22. 5. 2006

Obsah:

1. Úvod.....	2
2. Charakteristika násilníků.....	3
2.1. Antisociální/narcistický.....	5
2.1.1. Antisociální/narcistický – antisociální.....	6
2.1.2. Antisociální/narcistický – narcistický.....	6
2.1.3. Antisociální/narcistický – lehce patologický.....	6
2.2. Hraniční porucha osobnosti (borderline)/emocionálně závislý.....	6
3. Rizikové situační faktory.....	8
4. Vraždící násilníci.....	10
5. Rozdíly mezi násilníky a násilnicemi.....	11
6. Poznání násilníků jako prostředek k jejich léčbě.....	12
7. Závěr.....	13
8. Seznam literatury.....	14

1. Úvod

Případy domácího násilí jsou specifické a odlišují se od většiny ostatních forem násilného chování mezi lidmi. K napadání obvykle dochází ve skrytu před společností a oběťmi se stávají osoby, které mají k násilníkovi nejbližší vztah: partneři, děti, rodiče.

Výzkum domácího násilí bývá nejvíce zaměřen na oběti a na možnosti jejich ochrany a pomoci aktuální i výhledové. Můžeme se však snažit pomáhat obětem sebevíc, můžeme potencionální oběti instruovat o rizikovém chování a klást důraz na prevenci partnerského násilí, ale bude to pouze polovičatá práce, pokud svoji pozornost nezaměříme také na násilníky. Pouze pokud poznáme a pochopíme osoby, které se dopouští násilí na svých blízkých a nabídneme jim pomocnou ruku, můžeme oběti skutečně ochránit. Můžeme tak celému násilí zabránit.

Tato práce se zaměří na samotné kořeny násilných činů v partnerských vztazích. Pokusím se shrnout dostupné výzkumy a zprávy, které se zabývají těmi, kteří nesou za napadání největší zodpovědnost.

Je třeba opustit paradigma, ve kterém si pouze oběť zaslouží pomoc a účast, kdežto agresor musí být zákonitě odsouzen a zaslouží si pouze opovržení. I člověk, který druhým ubližuje, je obětí prostředí, ve kterém žije, a sám svého vnímání a chování. Úkolem společnosti je, nejen mu jasně vymezit hranice a potrestat jejich překročení, ale také mu pomoci vypořádat se sám se sebou a se svými činy. V některých státech proto již běží terapeutické programy, které se snaží násilníkům pomoci. Zájem o ně není sice příliš velký a výsledky bývají kolísavé, jejich existence je však nutná. Je třeba pomoci lidem, kteří o pomoc žádají a nabízet ji i těm, kteří o ni zatím nestojí. Jak již jsem zmínil, chceme-li někomu pomoci, musíme poznat jeho duši. Přestože každý člověk, a tedy i každý násilník, je individualita, výzkumy a výpovědi týraných partnerů ukazují na jisté podobnosti a charakteristické rysy jejich trýznitelů. A právě na ně si posvítí tato práce.

2. Charakteristika násilníků

Pravděpodobně neexistuje rys, nebo trs rysů, jejichž odhalení by člověka obviňovalo z domácího násilí. Některé rysy se však mezi násilníky objevují častěji, než v běžné populaci. Podobně tomu tak je i s životními zážitky, zejména zkušenosti s násilím v dětství ve vlastních rodinách spojuje mnoho agresorů. Z těchto předpokladů vyvstávají typické způsoby chování a jednání, které můžeme u násilných partnerů pozorovat.

„Pachatelé domácího násilí jsou nesourodou skupinou, podobnou jiným typům pachatelů se speciálními kriminologickými potřebami. Recidividující domácí násilníci bývají mladší, svobodní s nestálým životním stylem, mají nízkou verbální inteligenci svalují zodpovědnost za svoji životní situaci na druhé a mají v minulosti kriminální chování.“ (Cunningham a kol. in Gilchrist a kol., 2003:2) Vinu s oblibou svalují na druhé. Pokud zbijí partnerku, často následují výčitky typu „Vidíš, k čemu jsi mne dohnala?!“, „Pořád mne jen vytáčíš, tak se pak nemůžeš divit.“ Oběť i násilníka v tomto diskurzu utvrzuje paradoxně také okolí, které přičítá vinu oběti. Tonizzo a kol. (2000: 162-3) zjistili, že „násilní muži častěji atribuuji partnerovo negativní chování jako záměrné... Fyzicky násilní muži také častěji atribuuji partnerovo negativní chování jako sobecky motivované a vinné... a neměnné“

Výzkumy z USA a Kanady ukazují, že „muži, kteří napadají své manželky, jsou častěji emocionálně závislí, s nejistým a nízkým sebehodnocením (self-esteem) a často obtížně ovládají své impulsy... Také více než jejich nenásilní protějškové vykazují větší vztek a hostilitu, jsou depresivnější a mají vyšší skóre na jistých škálách osobnostních poruch, včetně

antisociální, agresivní a hraniční poruchy osobnosti.“ (Krug a kol. (eds) 2002: 99) Osobnostní poruchy však nemusí být podmínkou. Existuje spousta násilných partnerů, pro které bychom žádnou diagnózu nenašli, což potvrzuje i Krug (tamtéž).

Značná část násilníků má vlastní negativní zkušenosti ze své původní rodiny. Dítě nemusí být ani samo týráno, mnohdy stačí, pokud je svědkem násilného chování svého rodiče. „Intra-rodinné násilí se zdá být naučeným chováním, začleněným do dětského repertoáru chování během let formování.“ (Gelles 1972 in Kaplan, Svaldi 1979: 7) Kromě toho, že přebírají vnímané vzorce agresivního chování, je pravděpodobné, že v takové rodině budou i citově strádat. Jak uvádí Varma (in Kaplan, Svaldi 1979: 8): „Muž, který bije nebo zneužívá svoji ženu, bude to samé dělat svým dětem. Žena, která je týraná, se bude často otáčet na své děti při vyjádření zlosti, kterou do ní vložil její brutální manžel.“ Kaplan a Svaldi (1979: 8) dodávají, že „nenaplněné potřeby lásky a pohodlí jsou vysoce významné faktory v osobnostním profilu lidí, kteří týrají... tito rodiče se chovají jako samy děti a chtějí po svých dětech, aby se chovaly jako dospělé,“ čímž zase dále znepříjemňují život svým dětem a řetězec může pokračovat. Jak říká Röhr (2003: 41): „Temná kapitola mnoha násilností v rodinách jde na vrub raných poruch vývoje osobnosti.“

Největší slabinou výzkumu domácích násilníků je výběr vzorku. Do rukou výzkumníků se zpravidla dostávají pouze muži či ženy, kteří/které stanou před soudem nebo docházejí na resocializační program. Takto vybraný vzorek je však nutně zkreslený. Dalším způsobem sběru dat mohou být výpovědi týraných partnerů. I zde však dochází k nenáhodnému výběru, jelikož oběti, které se rozhodli vyjít se svým trápením ven, něco pojí. Dochází tak k systematické chybě, kterou navíc ještě může ovlivnit zkreslené vnímání násilníka obětí.

Nejvíce dostupných statistik proto poskytují například věznice. Podle statistik ministerstva spravedlnosti v USA bylo v roce 1991 ve vězení 90% mužů a 10% žen, jenž viktimizovali své blízké. Mezi těmi, kdo poškodili někoho jiného, než členy své rodiny, se vyskytovalo 97% mužů a pouhá 3% žen. (Violence between Intimates, 1994: 7) Z takových statistik lze vyčíst, že drtivá většina násilníků se rekrutuje z mužů. Zarážející může být i zvýšený podíl žen v případech domácího násilí v porovnání s násilnými trestnými činy mimo rodinu. Touto problematikou se budu zabývat v kapitole 5.

Jelikož většina pachatelů domácího násilí jsou muži, je jim věnováno také více pozornosti. Pokud tedy není v této práci uvedeno jinak, jsou zjištěné informace vztaženy na mužské násilníky.

Pro základní rozdělení pachatelů domácího násilí použiji zprávu pro britskou vládu. Data pro výzkum byly pořízeny od 336 mužských pachatelů. Výzkumný vzorek zahrnoval pouze odsouzené násilníky, výsledky výzkumu nemohou být tedy zevšeobecněny, protože jsou sledovány pouze nejtěžší případy, respektive pachatelé, kteří se z nějakých důvodů nedokázali vyhnout trestu. Některé dále uvedené údaje mohou být nepřesné, zejména proporcionální rozdělení jednotlivých typů násilníků, přesto se na nich dá podle mého názoru stavět.

Britští výzkumníci rozdělili pachatele do dvou skupin, z nichž jednu dále rozdělili do tří podskupin:

- I. Antisociální/narcistický – antisociální (47%)
- II. Antisociální/narcistický – narcistický (13%)
- III. Antisociální/narcistický – lehce patologický (12%)
- IV. Hraniční porucha osobnosti (borderline)/emocionálně závislý (28%)

2.1. Antisociální/narcistický

Tento typ pachatelů se příliš nezaměřuje na peníze. Mnohem větším problémem pro ně je žárlivost. Pokud někteří manželé zakazují svým manželkám chodit do práce, aby na nich byly ještě více ekonomicky závislé, tento typ násilníků vidí větší problém v možném kontaktu partnerky s jinými muži. „Násilník vždy říká, že žárlivost je znak lásky.“ (Characteristics of Batterers) Očekávají, že se o ně partner bude starat, „že naplní všechny jejich potřeby: budou perfektními partnery, perfektními milenci i přáteli. Říkají věci jako 'jestliže mne miluješ, jsem vše, co potřebuješ a ty jsi vše, co potřebuji já'“. (tamtéž)

Většinou se snaží udržet si svoji stereotypní maskulinní roli, vyžadují plnění rigidních pravidel, které se musí dodržovat jen proto, že to řekli. „Často partnerce říkají, že by jí nikdo jiný nechtěl a že je bez něj nula.“ (Characteristics of Batterers) Nedokáží vyjadřovat své pocity. „Většinu svých strachů a úzkostí maskuje rouškou 'mužského chování'. Zlost je akceptovatelná mužská emoce... Ačkoli ho může rozzlobit mnoho věcí či lidí, směřuje svoji zlost na manželku, nebo partnerku, protože ví, že mimo rodinu by s takovým chováním neměl úspěch.“ (Dneska tě ještě nezabiju!, 1997: 54) Svoji dominanci prezentují i přes sex. „Mají malý zájem o to, zda chcete mít sex a snaží se vás do něj naštváním, nebo vztekem vmanipulovat. Mohou se sexem s vámi začít, zatímco spíte, nebo požadují sex, když jste nemocná i unavená. Mohou chtít sexem zamaskovat předchozí fyzický nebo verbální útok.“ (Characteristics of Batterers)

2.1.1 Antisociální/narcistický – antisociální

„Sklon k antisociálnímu chování, často závislí na alkoholu, nebo drogách, tendence ke schvalování macho postojů, často mají problémy s empatií a často byli už dříve trestáni.“ (Gilchrist a kol., 2003:2)

„Takové individuality se také mohou otočit k alkoholu, nebo drogám v pokusu otupit svoji vlastní emocionální bolest. Toto otupování zhoršuje zneužívání poskytnutím situací, kde může být násilné chování přičítáno vnějším silám, například vlivu alkoholu.“ (Kaplan, Svaldi 1979: 7-8) Násilník si tak omlouvá své chování a zároveň alkohol vyhledává, aby jej mohl použít jako berličku.

Není také výjimkou, že takový muž bude týrat zvířata nebo i děti. Okolo 60% lidí, kteří bijí svého partnera, bije také své děti.“ (Characteristics of Batterers)

2.1.2. Antisociální/narcistický – narcistický

„Tendence být paranoidní a narcistický. Tito pachatelé nepodporují macho postoje. Ovšem mají také sklon odpovídat sociálně žádoucím způsobem, což snižuje validitu jejich výpovědí o macho postojích. Často mají odmítavý attachment.“ (Gilchrist a kol., 2003:2)

Nebezpečí tohoto typu násilníků (toto platí i pro následující typ) spočívá v jejich herectví. Dokáží „předstírat, že velmi dobře fungují v práci, mezi přáteli i v rodině. Někdy si je pouze týraná manželka vědoma pravdy, té opravdové bestie.“ (Characteristics of Batterers)

2.1.3. Antisociální/narcistický – lehce patologický

„Narcistické sklony. Tito pachatelé mírní své macho postoje, jelikož také oni mají sklon odpovídat sociálně žádoucím způsobem. Tito pachatelé nevyjadřují vysokou úroveň vzteku, nemají suicidální myšlenky, ani nemají zkušenost se zneužíváním v dětství.“ (Gilchrist a kol., 2003:2)

2.2 Hraniční porucha osobnosti (borderline)/emocionálně závislý

„Vysoká interpersonální závislost, sklon k vysoké míře vzteku, často trpí depresí a/nebo úzkostí, často trpí nízkým self-esteem, často obviňuje druhé za svoji situaci (externí locus of control), často má zkušenost s fyzickým a sexuálním zneužíváním v dětství, tendence k úzkostnému attachmentu a často mají suicidální myšlenky.“ (Gilchrist a kol., 2003:2)

Hraniční poruchou osobnosti bývají postiženi lidé, kteří neměli možnost si vytvořit dostatečnou vazbu s matkou, nebo s jiným člověkem, v útlém dětství. Takové dítě se pak pokouší „ovládnout matku nebo vychovatele, podřídít si je (‘Když ovládnou matku,

nemůžu ji nikdy ztratit'). Tento vzorec se potáhne jako červená nit všemi vztahy,“ říká Röhr (2003: 21) ve své monografii, kde nazývá tuto poruchu syndromem Janaježka podle pohádky bratří Grimmů. Tito jedinci hledají lásku, „někoho zoufale potřebují a tlačí jiného partnera do vztahu ještě dříve, než jsou skutečně připravení.“

(Characteristics of Batterers) Ve vztahu jsou pak velmi závislí a bojí se, že o něj přijdou. Zároveň však odmítají projevy náklonnosti partnera jako nevěrohodné. Röhr (2003: 51) tuto situaci vysvětluje: „Nejsou schopni milovat sebe sama, protože negativní rané poruchy způsobují hlubokou nedůvěru vůči sobě i druhým. Partnera doslova vysávají a nejsou schopní se zasytit důkazy o tom, že jsou hodni existence. I když je dostávají, nedokážou věřit tomu, že se týkají jich samých. Jsou hluboce vnitřně přesvědčeni o tom, že nemůže existovat žádný důvod, opravňující je k existenci, a tedy ani žádná láska. Takto je třeba chápat, když partnerovi ubližují a zraňují podle hesla: 'Já ti ukážu, že mě skutečně nemiluješ!'“

Jelikož se neustále utvrzují ve své bezcennosti, zvětšuje se i jejich obava ze ztráty partnera a tedy žárlivost. „Opuštění prožívají jako psychickou i fyzickou smrt, s čímž jsou přirozeně spojeny pocity velké úzkosti, udělá všechno, aby se této ztrátě vyhnul.“ (Röhr, 2003: 112) Proto čím dál tím víc omezují svého druha na svobodě. Kontrolují jakýkoliv pohyb, s kým a kde se stýká a nejraději jsou, když je partner zavřený doma. Raději obstarávají veškerou starost o domácnost, raději chodí i nakupovat sami. „Může zadržovat veškeré peníze a může po vás chtít, aby jste se dovolovaly, pokud budete chtít opustit dům...postupně vás izoluje ode všech vašich přátel.“ (Characteristics of Batterers)

U lidí s hraniční poruchou se objevuje jeden zvláštní rozpor. Na jedné straně se dokáží výborně vcítit do druhé osoby. „Pacienti se vnímají jakoby spojení s druhou osobou a nutně prožívají její pocity a postoje, dokonce i její nevědomé snahy.“ (Röhr, 2003: 111) Na druhé jim ale „chybí možnost vyvinout skutečnou účast a pocit viny. Tím zůstávají jejich vztahy jednostranně koncentrované na vlastní potřeby. Nezřídká u nich vznikají nesmírné nároky a bezohlednost.“ (tamtéž) Tato kombinace může způsobit hrozbu pro jejich protějšek. Ač sami násilníci mají nízké sebevědomí, dokáží jej snížit i u svých partnerů a umně s nimi manipulovat. Zvláště často se objevuje známá spirála násilí¹. Röhr (2003: 49) vzpomíná na zkušenosti jedné své pacientky:

---

¹ Více v kapitole 6

„Po prudkých žárlivých tirádách, spojených často s násilím, následovalo intenzivní ujišťování o lásce a omluvy. Muž se syndromem Janaježka jí nedával vydechnout, stále byla pod jeho dohledem a kontrolou.“ K tomuto střídání chování dochází, „protože pro něj existuje jen dobré a zlé, vnímá jen dílčí aspekty svého protějšku, nevnímá jej jako úplnou osobu. Člověka buď jen miluje, nebo nenávidí, a snadno přechází z jednoho extrému do druhého.“ (Röhr, 2003: 112)

Tento pokus o rozdělení jednotlivých typů násilníků bych doplnil ještě výzkumem Faulka, který definoval pět typů vztahů v násilném manželství. V některých typech je možné nalézt paralelu s předešlou typologií. Přesto toto rozdělení považuji za spíše doplňující a inspirační, protože autor studoval jen 23 případů. Má tedy 4-5 manželství na jednu kategorii.

„I. Závislý, pasivní manžel, který je provokován k násilí „plačtivou a dožadující se“ manželkou;

II. Závislý a podezřívavý manžel, kterého žárlivost a napětí vedlo k násilnému útoku;

III. Násilný a terorizující manžel, který se pokoušel řešit mnoho životních problémů přes násilí;

IV. Dominantní manžel, který přechází k násilí, když je psychologicky ohrožován svojí ženou;

V. Milující a vyrovnaný manžel, jehož násilné chování je spojeno s emocionálním rozrušením.“ (in Kaplan, Svaldi 1979: 8)

3. Rizikové situační faktory

Krug a kol. (eds) (2002, 99) s odkazem na mnohé studie tvrdí, že „zatímco fyzické násilí proti partnerům protíná všechny socioekonomické skupiny, ženy, žijící v chudobě, jsou jím postiženy neporovnatelně více.“ Co nutí muže z nízkopříjmových skupin, aby bili své partnerky? Jsou frustrovaní tím, že nejsou schopni si najít dobře placenou práci? Je možné, že tento fakt ještě snižuje jejich nízké sebevědomí, oni se nedokáží s nepříznivou situací vyrovnat a proto reagují agresivně. Nejbližším a nejsnadnějším terčem se samozřejmě stávají jejich partnerky, respektive děti. Okamžik fyzické nadvlády dělá jejich ego dobře, na moment může zapomenout na své neúspěchy. Ovšem je možné že v dlouhodobém sebehodnocení je i

toto jednání sráží níž a níž. Dostávají se tak do spirály chvilkového uspokojení a ještě hlubší deprese, ze které nevidí úniku.

Další proměnou, může být komunita, ve které rodina žije. Dá se předpokládat, že rodina bydlí a pohybuje se ve společnosti, která je na tom podobně. Jestliže je pohromadě více frustrovaných násilníků, mohou se ve svém jednání podporovat a nevznikne jim žádná opozice. Nepostaví se proti nim nikdo, kdo by se odvážil poukázat na jejich nepatřičné chování a případně je sankcioval. Týrané ženy jsou většinou příliš zdeptané a žijí v naučené bezmocnosti na to, aby zformovaly hromadný odpor. Riziko se ještě zvětší, žije-li rodina v ghettu, kde je interpersonální násilí na denním pořádku a součástí běžného života.

„Společnosti s nižší úrovní partnerského násilí mají společenské sankce proti partnerskému násilí a zneužívané ženy v nich mají dostupné azyly, které jim poskytují ochranu nebo rodinnou podporu.“ (Counts, Brown & Campbell in Krug a kol. (eds) 2002: 99) Tyto skutečnosti na násilníka působí jako strašák. Nechce být sankciován a navíc si uvědomuje, že nemá partnerku pevně v hrsti, protože ona má možnost od něj odejít. Její závislost na násilném partnerovi v případě, že má šanci najít jiné útočiště, podstatně klesá.

Krug a kol. (eds) (2002: 100) se odkazuje na Levinsovy statistické analýzy, ve kterých dokládá, že „bití manželek se častěji vyskytuje ve společnostech, ve kterých jsou muži ekonomicky silní a rozhodují o dění v domácnosti, ve kterých nejsou pro ženy dostupné rozvody a kde se dospělí běžně uchylují k násilí jako k řešení svých konfliktů.“ Za další prediktor označuje absenci ženských pracovních skupin, protože takové skupiny ženám poskytují sociální podporu a také ekonomickou nezávislost na svých manželech. (tamtéž)

Krug a kol. (eds) (2002: 100) také dodává, že „k partnerskému násilí častěji dochází v místech, kde probíhá, nebo právě proběhla válka, či jiný konflikt, nebo sociální převrat.“ Jsou to chvíle, kdy lidé žijí ve stresu a je všudypřítomná agrese. Tyto faktory plodí další agresi, která se může projevit i v rodině. Dalším možným vysvětlením může být, že k válkám a politickým převratům často dochází právě v zemích, kde je vysoká míra všeobecné agrese a kde se příliš nectí lidská práva. Válka tedy nemusí být příčinnou násilí mezi partnery, ale sama agrese mezi lidmi vyvolá válku.

Nemusí však dojít k celostátní krizi. Kaplan a Svaldi (1979: 9) tvrdí, že „rodiny jsou náchylné k násilí v životních krizích“ a na základě předchozích zpráv vyjmenovávají osm situací, které jsou spojeny s týráním dětí a partnerů:

- I. nezaměstnanost;
- II. ekonomický distres;
- III. alkoholismus a zneužívání drog;

- IV. nechtěné těhotenství;
- V. nevěry;
- VI. početí mimomanželského dítěte
- VII. náboženské a kulturní rozdíly mezi manželi;
- VIII. emocionální rozrušení (emotional disturbance) (1979: 7)

Výše zmiňované situace ne vždy vytvářejí sami násilníci a nemusí tedy být produktem jejich charakterů. Přesto je důležité o nich vědět. Už samotným odstraňováním takových situací můžeme snížit četnost případů násilí mezi partnery.

4. Vraždící násilníci

Podle statistik kanceláře Ministerstva spravedlnosti USA „ve studii případů vražd ve velkých městských oblastech v roce 1988, z obžalovaných, kteří, zabili svého druha/svoji družku bylo:

- téměř 60% mužů
- 77% starých přes 30 let.

Pro porovnání, obžalovaných v mimomanželských vraždách bylo:

- 93% mužů
- 65% přes 30 let.“ (Violence between Intimates, 1994: 5)

Z těchto statistik vyplývá, že ženy vraždí častěji své partnery, než osoby mimo vlastní rodinu. Jelikož se na světě vyskytuje málo vražedkyň, nepřímo nám tento údaj potvrzuje teorii, že se ženy uchylují k vraždě až v případě naprostého zdeptání, které může nastat vlivem dlouhodobého týrání a šikany ze strany partnera. Bylo by však nebezpečné na základě jednoho údaje tento poznatek zevšeobecňovat. Mohou působit i jiné proměnné. Například, že jsou ženy příliš slabé na vraždu cizího muže a dokážou zabít jen někoho blízkého, kdo jim naprosto důvěřuje. Takových vysvětlení bychom mohli vymyslet nekonečně mnoho. Vražda jako únik z bezvýchodné situace se mi však jeví jako nejpravděpodobnější.

Statistiky ze spojených států dále ukazují, že „více než polovina obžalovaných, kteří zabili svého druha/svoji družku mělo předešlou kriminální historii. Avšak měli méně častěji kriminální historii, než obžalovaní, kteří zabili osoby mimo svojí rodinu.“ (Violence between Intimates, 1994: 5) Tento fakt může částečně potvrzovat výše sdělenou teorii, že ženy vraždí své partnery v následku jeho dlouhodobého týrání, že se může jednat o ženy jinak zcela bezúhonné. Zároveň koresponduje s poznatkem, že někteří domácí násilníci jednají

protiprávně pouze směrem ke svým partnerkám a jinak žijí spořádaným životem. Také je pravděpodobné, takových typů mezi vrahy svých družek a druhů je méně, než v případech nehomicidního týrání intimních partnerů.

„Obžalovaní, kteří zabili svého partnera/svoji partnerku, v minulosti častěji trpěli duševní nemocí, než ostatní vrazi (12% vs. 3%)“ (Violence between Intimates, 1994: 5) Jediná interpretace tohoto údaje, která mne napadá, je, že se jednalo o vraždy z náhlého pomatení mysli a logicky jsou poblíž vraždící osoby jeho nejbližší. Bohužel však nemám bližší údaje o způsobu vraždy, ani o charakteru nemoci.

5. Rozdíly mezi násilníky a násilnicemi

Ženy bývají málokdy násilné a pokud ano, stává se tak nejčastěji v okruhu svých nejbližších. Jedním z vysvětlení může být odplata za dlouhodobé týrání ze strany jejich partnerů, ovšem nesmíme zapomínat ani na relativně početnou skupinu žen, které své partnery týrají podobně, jak činní násilní muži.

„ V roce 1991 bylo v amerických věznicích, mezi mužskými vězni s násilným útokem proti blízkým:

- 30% dříve netrestaných pachatelů
- 34% bylo dříve odsouzeno za násilný čin
- 36% bylo dříve odsouzeno za nenásilný čin.“ (Violence between Intimates, 1994: 8)

Mezi stejně odsouzenými ženami bylo:

- „72% dříve netrestaných pachatelek
- 13% bylo dříve trestaných za násilný čin
- 15% za nenásilný čin“ (tamtéž)

Tyto data opět ukazují, že ženy, které se dopustí trestného činu směrem ke svým blízkým, bývají jinak bezúhonné. Může se jednat o ženské obdoby domácích násilníků dvou tváří, ale také o týrané ženy, které se rozhodnou bránit. Proti tomuto tvrzení však stojí další údaj a to, že „ty vězenkyně, které spáchaly trestný čin proti blízkým obětem se vyskytovaly častěji než ty, které obviňovaly ostatní z toho, že si začali. (72% vs. 52%)“ (Violence between Intimates, 1994: 8) Pouze z těchto dat není bohužel možné ustanovit jakýkoliv závěr, o významech čísel můžeme pouze spekulovat.

6. Poznání násilníků jako prostředek k jejich léčbě

Výzkum Gilchrist a kol. (2003) ukazuje, že oba typy násilníků mohou těžit z kognitivně-behaviorálního přístupu, ovšem mohou být pro každou ze skupin zváženy samostatné přístupy:

Antisociální/narcisistický pachatel

„Tento typ pachatele by mohl pracovat s léčbou, která by zahrnovala analýzu zisků a ztrát u jednotlivých možností chování a explicitně by zahrnovala osobní výhody změny chování pachatele.“ (Gilchrist a kol. 2003: 4)

Borderline/emocionálně závislý pachatel.

„Tato skupina pachatelů měla velmi vysokou úroveň vzteku (anger) a mohla by těžit z intervenčního programu, který by na vztek byl zaměřen. Pachatelé s hraniční poruchou mohou být příliš disruptive, zmatení a stresovaní na to, aby pro ně byla přínosná skupinový práce a více by jim mohla prospět intervence založená na individuální bázi.“ (Gilchrist a kol. 2003: 4)

Kognitivně-behaviorální přístup ostatně bývá nejpoužívanějším přístupem u terapie násilných partnerů. (viz např. Domácí násilí, 2002)

Podobný přístup jako Gilchrist používají i Holtzworth-Munroe a Stuart (1994) (in Langhinrichsen-Rohling, Huss, Ramsey (2000: 42) rozlišují tři subtypy domácích násilníků:

- I. rodinní násilníci
- II. všeobecně násilní/antisociální
- III. dysforičtí/s hraniční poruchou osobnosti

Největším úskalím těchto terapií a resocializačních programů je motivování pachatelů k účasti a ke změně. V některých zemích jsou odsouzení násilníci posíláni k léčbě soudem. Logicky jsou však očekávány lepší výsledky u dobrovolných klientů. „Muži, kteří se sami rozhodli pro léčbu, vykazovali významně vyšší úroveň motivace ke změně, interní locus of control a vztek jako odpověď na zlost provokující situace, než muži, kteří byli uvedeni do léčby soudem.“ (Bowen, Gilchrist, 2004) Podobné výsledky ukazuje i Stalans a kol. (2004), který násilníky rozdělil na všeobecné agresory, agresory pouze v rodinách a agresory pouze mimo rodinu. „Pro všeobecné agresory a osoby, které se dopouštějí násilí pouze v rodinách, byl nesouhlas s léčbou důležitý risk-prediktor pro recidivu.“ Proto je důležité ke každému pachateli přistupovat zvlášť a na základě jeho charakteristik mu určit vhodný druh léčby, aby i

soudem doporučení násilníci získali vnitřní motivaci k navštěvování programu a k vlastní změně. Při léčbě je důležité si uchovávat v mysli slova Heinz-Petera Röhra: „Je jedno, jak se jmenuješ a kdo jsi, co jsi udělal, kde jsi ztroskotal a selhal – uvítáme tě, když budeme cítit, že jsi ochotný opravdu na svých potížích pracovat.“ (Röhr, 2003: 54)

M. Waller (1999) vychází ve svém manuálu *Lake County Domestic Violence Manual* pro určení druhu terapie z různých teorií domácího násilí. Samotné charakteristiky násilníků tak vyplývají až z jednotlivých modelů.

Prvním jsou Tři fáze spirály násilí. Tedy první fáze, kdy se násilí postupně buduje a dochází k němu pouze v minimální míře; druhá fáze, ve které dojde k akutnímu napadení a třetí fázi nazývá „honeymoon“. V ní se násilník omlouvá a slibuje, že k dalšímu násilí již nedojde. Tyto fáze se neustále opakují. Pro terapii z toho vyplývá, že „léčba musí tento cyklus zlomit hned z počátku oddělením útočníka a oběti.“ (Waller 1999:42)

„Model sociálního učení vychází z předpokladu, že pachatelovo násilné chování je naučená odpověď“ (Waller 1999:42) na stresové situace. Doporučuje se tedy, s odkazem na Suzanne Steinmetz (1977), „v počáteční části léčby pachatele zaměřit na změnu jeho kognice a chování.

Pak na základě charakteristik pachatelů rozděluje 4 úrovně léčby:

- I. Management zvládání agrese
- II. Pro výhradně rodinné násilníky
- III. Pro osoby dysforické a s hraniční poruchou osobnosti
- IV. Pro obtížně léčitelné násilníky (Waller 1999: 45)

7. Závěr

V této práci jsem se pokusil blíže poznat pachatele domácího násilí. K tomu jsem použil dostupné výzkumy, přehledové práce shrnující předchozí poznatky a další zdroje manuálního a informačního charakteru. Pro lepší srozumitelnost a přehlednost jsem přebíral a použil některé typologie. Jsem si vědom, že veškerá zobecnění, jsou-li chápána rigidně, mohou být zavádějící. Je třeba ke každému pachateli domácího násilí přistupovat individuálně, bylo by nebezpečné, snažit se jej napasovat do jedné škatulky. Každý si prošel jiným dětstvím, každý má jiné osobnostní dispozice, rysy a chování. Uvedená zobecnění však mohou sloužit jako vodítko a usnadňují porozumění pachateli.

Dále si uvědomuji neúplnost některých částí práce. Průběhem času, jak budu získávat nové informace, budu tuto práci doplňovat a aktualizovat.

8. Seznam literatury

- Bowen, Erica; Gilchrist, Elizabeth: *Do court- and self-referred domestic violence offenders share the same characteristics? A preliminary comparison of motivation to change, locus of control and anger*. Legal and Criminological Psychology, Vol. 9, No. 2, September 2004, s. 279-294. (on-line) Dostupné z http://www.ingentaconnect.com/search/expand?view=search&title=offender&title_type=tka&author=Bowen&year_from=2004&year_to=2006&database=1&pageSize=20&index=2 (staženo 11. 5. 2006)
- Characteristics of Batterers. (on-line) Dostupné z http://www.aardvarc.org/dv/p_batterer.html (staženo 11. 5. 2006)
- Cunningham, A.; Jaffe, P.; Baker, L.; Dick, T.; Malla, S.; Mazaheri, N.; Poisson, S.: *Theory derived explanations for male violence against female partners: Literature review and related implications for treatment and evaluation*. London, London Family Court Clinic, 1998.
- *Domáci násilí: přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha, Bílý kruh bezpečí, 2002
- *Dneska tě ještě nezabiju! Zpráva o stavu domácího násilí*. Praha, Nadace ROSA 1997.
- Faulk, M.: *Men Who Assault Their Wives*, Maria Roy (ed.), s. 119-126
- Gelles, Richard J: *The Violent Home*. Beverly Hills, Sage, 1972.
- Gilchrist, Elizabeth; Johnson, Rebecca; Takriti, Rachel; Weston, Samantha; Beech, Anthony; Kebbell, Mark: *Domestic violence offenders: characteristics and offending related needs*. Home Office Research Study No. 217, London: Home Office 2003. (on-line) Dostupné z <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/r217.pdf> (staženo 11.5. 2006).
- Holtzworth-Munroe, A.; Stuart, G. L.: *Typologies of male batterers: Three subtypes and the differences among them*. Psychological Bulletin, 116, 1994, s. 476–497.

- Kaplan, Andrew; Svaldi, Joan: An Overview of family violence. Conciliation Courts review, Vol. 17, No. 3, December 1979. (on-line) Dostupné z <http://www.blackwell-synergy.com/doi/pdf/10.1111/j.174-1617.1979.tb00802.x> (staženo 7. 4. 2006).
- Krug, Etienne G; Dahlberg, Linda L.; Mercy, James A.; Zwi, Anthony B.; Lozano, Rafael (Eds): *World report on violence and health*, World Health Organization, Geneva, 2002
- Langhinrichsen-Rohling, Jennifer; Huss, Mathew T.; Ramsey, Sandra: *The Clinical Utility of Batterer Typologie*, Journal of Family Violence, Vol. 15, No. 1, 2000, s. 37-53. (on-line) Dostupné z <http://springerlink.metapress.com/media/h0mppwmxju7jamngadt/contributions/r/h/6/2/rh62743grlum661n.pdf> (staženo 17. 5. 2006)
- Röhr, Heinz-Peter: *Hraniční porucha osobnosti*. Portál, Praha 2003
- Stakane, L. J.; Arnold, P. R.; Seng, M.; Olson D. E.; Repp, M.: *Identifying Three Types of Violent Offenders and Predicting Violent Recidivism While on Probation: A Classification Tree Analysis*. Law and Human Behavior, Vol. 28, No. 3, June 2004 s. 253-271. (on-line) Dostupné z http://www.ingentaconnect.com/search/article?title=offender+and+domestic+violence&title_type=tka&year_from=1900&year_to=2006&database=1&pageSize=20&index=7 (staženo 11. 5. 2006)
- Steinmetz, Suzanne: *The Cycle of Violence; Assertive Aggressive and Abuse Family Interaction*, Praeger, New York 1977
- Tonizzo, Santina; Howells, Kevin; Day, Andrew; Reidpath, Daniel; Froyland, Irene: *Attributions of Negative Partner Behavior by Men Who Physically Abuse Their Partners*, Journal of Family Violence, Vol. 15, No. 2, 2000, s. 155-167. (on-line) Dostupné z <http://springerlink.metapress.com/media/3duf6u8jqj5tql5atw3p/contributions/g/n/4/7/gn4728w3374767k6.pdf> (staženo 17.5. 2006)
- Varma, Margaret, "Battered Women; Battered Children," Maria Roy (ed.), p. 263.
- *Violence between Intimates*, U. S. Department of Justice (Office of Justice Programs), 1994. (on-line) Dostupné z <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/pub/pdf/vbi.pdf> (staženo 11.5. 2006)